Від народження до 5 років: Поради батькам. Київ: «Літера», 2009. 128 с.

3.Kelman E., Nicholas A. Palin parent-child interaction therapy for early childhood stammering. 2nd edition. Routledge, 2020. 374 p.

УДК: 37. 015. 324.

Вадим КОБИЛЬЧЕНКО
доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку
Ірина ОМЕЛЬЧЕНКО
доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
психолого-педагогічного супроводу
дітей з особливими потребами
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
(м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕПРИВОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Разом з формуванням гуманістичної спрямованості освіти дітей з порушеннями розвитку, виникненням і утвердженням в Україні інклюзивного навчання стала активно розвиватися й поступово реалізовуватися ідея психологічного супроводу освіти таких дітей, що виникла в межах проблеми надання ефективної кваліфікованої психологічної допомоги.

Надання психологічної допомоги в психологічній парадигмі вимагає переходу від класифікації, заснованій на феномені хвороби (медична парадигма), до власне психологічної класифікації людських потреб і проблем.

Нагадаємо також, що порушення розвитку, дизонтогенез особистості – це складна біопсихосоціальна проблема, обумовлена зміною функціонування всіх

рівнів особистісної організації людини. Ми також стверджуємо, що особистісний розвиток дітей з певними психофізичними порушеннями відбувається в умовах поліфакторної (сенсорної, когнітивної, мовленнєвої, соціальної і т.д.) депривації, що суттєво утруднює задоволення актуальних потреб дитини та призводить до дефіциту особистісного досвіду (сенсорного, соціального й емоційного), зумовлюючи у подальшому виникнення фрустрації, яка виражається в характерних переживаннях і поведінці.

Необхідно допомогти дитині якомога раніше знайти сили в собі самій, навчити її опиратись зовнішнім негативним впливам (стресам, конфліктам тощо) і водночас ефективно взаємодіяти із соціальним довкіллям. Саме тому діти з порушеним розвитком потребують кваліфікованого психологічного супроводу, спрямованого на профілактику та подолання наслідків поліфакторної депривації.

Для практичних завдань ми визначаємо психологічний супровід як модель діяльності психолога в закладі освіти, спрямовану на оптимізацію особистісного розвитку дитини з ООП при взаємодії з навколишнім світом. На нашу думку, психологічний супровід можна віднести до зовнішніх (середовищних, соціальних) ресурсів, позаяк він спирається і активізує ресурси внутрішні (особистісні, психологічні).

Крім того, основними напрямами психологічного супроводу в системі спеціальної освіти та інклюзивного навчання мають бути діагностика, розвиток та корекція особистості, психопрофілактика. В змісті психологічного супроводу як моделі організації роботи шкільної психологічної служби головним є:

– формування у суб’єктів соціальної взаємодії вмінь жити в соціумі, ефективно взаємодіяти з іншими людьми;

– розвиток толерантності до інших точок зору;

– розвиток навичок взаєморозуміння;

– формування комунікативної компетентності;

– розвиток здатності до подолання життєвих проблем;

– стимулювання пізнавальної активності;

– тренінг навичок саморегуляції;

– формування впевненості у собі;

– розвиток умінь самоорганізації (самостійність у плануванні, самоконтроль тощо);

– формування та тренінг умінь в сфері самовизначення (розуміння власних завдань в конкретній ситуації, визначення відповідної лінії поведінки тощо).

За метою і спрямованістю психологічного впливу можна виділити основні види психологічної допомоги, зокрема:

– психопрофілактику – допомогу на рівні попередження життєвих труднощів у дитини з ООП, її навчальних або інших перевантажень, екстремальних і стресових станів, глибоких емоційних переживань або навіть психічних розладів. Психопрофілактика проводиться зазвичай за результатами діагностики дитини, спостереження за умовами її життя, прогнозування посиленого впливу на неї тих чи інших зовнішніх чинників. Вона також проводиться з дітьми, що наближаються до однієї з вікових криз, з дітьми, що відрізняються підвищеною чутливістю, багатою уявою, явною обдарованістю та іншими психологічними особливостями, а також з дітьми, що змінюють місце навчання, які втратили когось з батьків в результаті смерті або розлучення тощо;

– психокорекцію – «виправлення» тієї або іншої психологічної особливості, що заважає дитині з ООП оптимально функціонувати, добре себе почувати, бути в нормальних стосунках з дітьми і дорослими. Наприклад, до особливостей, що потребують психокорекції, можуть бути віднесені занадто висока (неадекватна) або занижена самооцінка, агресивність, егоїстичні риси характеру, нечутливість до людей, їхніх переживань, настрою, проблем. Окрім того, вона може бути корисною для корекції установок, норм і стереотипів поведінки, вирішення завдань психологічної адаптації.

Психокорекція як напрям діяльності психолога орієнтована передусім на дітей з різноманітними психологічними проблемами і спрямована на їх вирішення. Це, як правило, певні проблеми із засвоєнням соціально

прийнятних форм поведінки, в спілкуванні із дорослими та однолітками, психологічному самопочутті й таке інше. Для надання психологічної допомоги таким дітям повинна бути продумана система дій, конкретних психологічних заходів, що допоможуть підлітку подолати або компенсувати власні проблеми.

Психолог, працюючи з великою кількістю дітей, у переважній більшості випадків не може створювати під кожну проблему індивідуальну програму корекції. На нашу думку, практичний психолог повинен бути оснащений певним набором відповідних корекційних програм, спеціалізованих, передусім, за віком.

Психокорекційна робота може здійснюватися як у формі індивідуальної, так і групової діяльності. Вибір конкретної форми роботи залежить від характеру проблеми, віку дитини, її побажань. Для того щоб отримані дитиною психологічні знання виступили свого роду каталізаторами внутрішніх процесів, необхідно дуже серйозно підходити і до відбору змісту, і до вибору форм роботи.

Список використаних джерел

1. Кобильченко В. В. Психологічний супровід дітей дошкільного віку з порушеннями зору: монографія. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс». 2015. 205 с.
2. Кобильченко В. В. Соціально-психологічні основи розвитку та корекції особистості підлітка в нормі і при патології зору: монографія. К.: Освіта України. 2010. 552 с.
3. Кобильченко В. В. Теоретичні основи психолого-педагогічного супроводу молодших школярів з порушеннями зору: монографія. Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс». 2017. 367 с.
4. Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Спеціальна психологія: підручник. Київ : ВЦ «Академія». 2020. 224 с.
5. Омельченко, І.М., Кобильченко, В.В. Теоретичні виміри психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами: сталий розвиток і кризова парадигма. Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія

«Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2026. 1(59). С. 3558-3575. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1(59)-3558-3575 URL: https://surl.li/ipykwt

УДК 316.77:376-056.36-053.6

Олена КОВТУН,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Ольга ГУБАРЬ**
канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри технологій
корекційної та інклюзивної освіти, логопедії та реабілітології
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
(м. Полтава, Україна)

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ КОРЕКЦІЇ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Сучасна спеціальна та інклюзивна освіта орієнтується не лише на подолання окремих порушень розвитку, а й на формування практичної здатності дитини діяти в реальних соціальних ситуаціях. Для підлітків з інтелектуальними порушеннями це має особливе значення, оскільки підлітковий вік посилює потребу в самостійності, спілкуванні, прийнятті правил групи, емоційному самоконтролі та поступовому включенні в ширше соціальне середовище. Водночас інтелектуальні порушення ускладнюють розуміння інструкції, планування дії, перенесення засвоєного способу поведінки, адекватне звернення по допомогу та підтримання діалогу з дорослими й однолітками. Тому соціально-комунікативний компонент корекційної роботи доцільно розглядати як один із провідних показників готовності підлітка до освітньої та соціальної адаптації.

У наукових працях, присвячених соціалізації осіб з психофізичними